

AUTORITA KÁZEŇ A MOC VE ŠKOLNÍ TŘÍDĚ

3. seminář Teorie a metodiky výchovy

AUTORITA

Autoritu přiřazujeme v pedagogickém procesu k tomu z aktérů, který uděluje rozkazy, zatímco k tomu, který je přijímá, vztahujeme pojmy poslušnost a kázeň.

Typy autority

- formální
- neformální
 - věcná znalost předmětu
 - učitel umí vyučovat
 - přístup k žákům

Já jako autorita...

KÁZEŇ

- dodržování stanovených nebo dobrovolně přijatých norem
- vynucené podřízení se nebo prostředek funkčního vyučování a vývoje žáka?
- nekázeň je když...

Příčiny nekázně

- **biologické faktory** (např. odchylky stavby a funkce nervové soustavy žáka)
- **sociální faktory** - vliv výchovného prostředí rodiny, skupinová dynamika třídy, vliv party, širší komunity, médií
- **situační faktory** - okamžitá atmosféra třídy, událost v předchozí hodině, nudný výklad učitele

MOC VE ŠKOLNÍ TŘÍDĚ

Moc je schopnost ovlivňovat jednání jiné osoby.

Charakteristika moci:

- moc stále cirkuluje po třídě, moc nikdo nevlastní
- uspořádání mocenských vztahů se neustále proměňuje napříč situacemi

Vysvětlete rozdíly:

moc x autorita

moc x kázeň

SLOŽKY MOCI

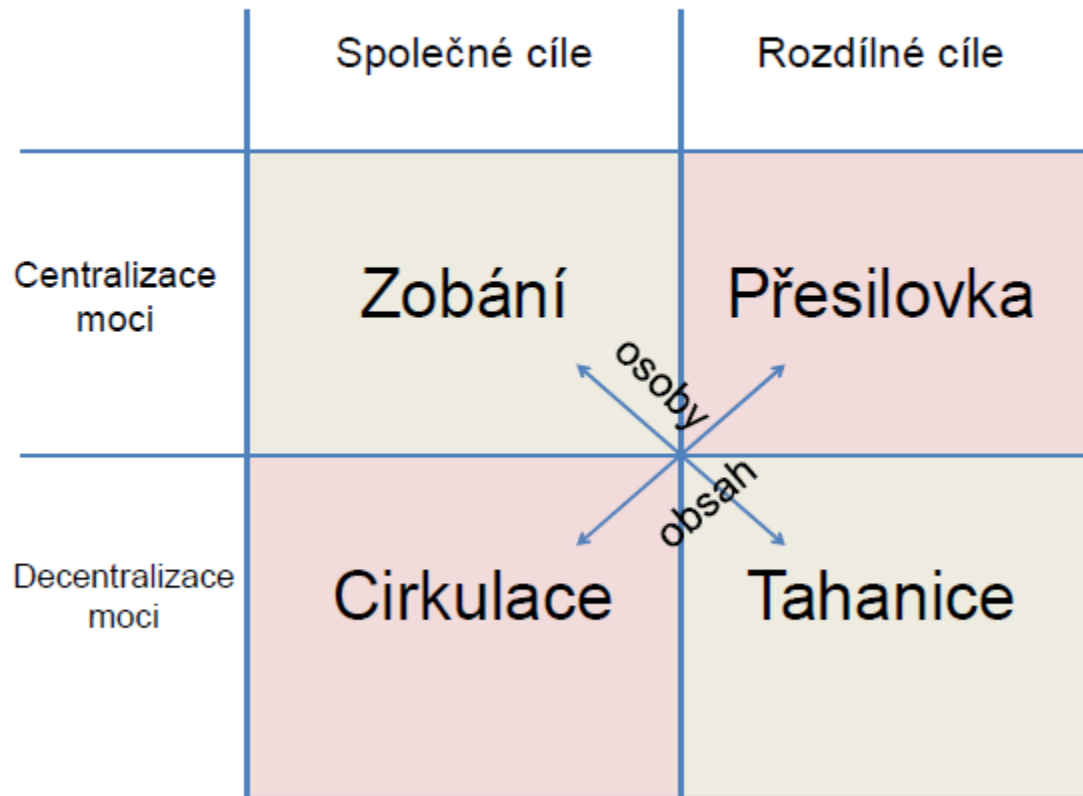
French a Raven (1959) přinesli typologii moci, založenou na pěti složkách:

- 1. donucovací – tato moc učitele vychází ze studentské potřeby vyhnout se trestu. Pokud jsou si studenti vědomi negativních důsledků jako jsou tresty, špatné známky či kritika před třídou, mohou být více ochotni respektovat učitelovy požadavky
- 2. odměňovací – tato moc učitele vychází ze studentské touhy získávat benefity. Těmi mohou být hmotné benefity jako body či známky, psychologické benefity jako pochvala učitele či vztahové benefity jako pochvala před spolužáky
- 3. referenční – vychází z identifikace žáka s učitelem na základě sympatií a náklonnosti. Může se projevovat touhou žáka být jako učitel. Pokud žáci obdivují učitele, mohou být více přístupní jeho přáním a požadavkům.
- 4. legitimní – vychází ze sociální role učitele, která garantuje (formální) autoritu nad žáky. Tato role je spjata s normou dohlížet na druhé a ovlivňovat je.
- 5. expertní – vychází z učitelovy znalosti oboru nebo ze zvládnutí výukových metod. Vliv učitele na žáky vychází z jejich vnímání učitele jako experta, který má intelektuální znalosti obsahu.

MOCENSKÉ KONSTELACE VE ŠKOLNÍ TŘÍDĚ

Schéma č. 1: Mocenské konstelace ve školní třídě

ANALÝZA UKÁZKY 1

- **Ž Sandra:** A pančelko, to když to budem mít úplně všechno blbě, tak to dostanem pětku, jo?
- **U:** Ano.
- **Ž Jolana:** Cože? *(překvapeně a naštvaně)*
- **Ž Sandra:** To jste nám ale fakt mohla oznámit aspoň trošičku. (...)
- **Ž Jana:** Ale pančelko, to už jsme probírali dávno, ne?
- **Učitelka:** Minulou hodinu jsme to všechno dělali.
- **Ž Jana:** Tohle?
- **Ž Petra:** To teda nee.

ANALÝZA UKÁZKY 2

Ukázka č. 1:

Učitelka Vlasta se snaží v hodině dějepisu společně se žáky zopakovat látku probranou v předcházejících hodinách.

U: **TAK** POJĎME K těm reformám, děcka! My jsme řekli, že reformy v době Marie Terezie začaly taky v době, které my říkáme osvícenství. Čím se Angličané, měšťané, nechali osvitit? V tom osmnáctém století. Osvícenství. Honem, teď mně to musíte říct! (*zdůrazňuje rukama*) Už to nemůžeme minout. Čím se nechali osvitit? V té době v Anglii začíná průmyslová revoluce, že? Všechno jde dopředu.

(*hlásí se žák Matěj*) Ehm, no? (*učitelka vyvolává Matěje pokynutím ruky*)

Ž **Matěj**: Takže lidé si začali myslet, že, ehm, člověk může pochopit naprosto vše...

U: Ano.

K: ...a začaly prů- průmyslové rozvoje a...

U: Ano.

Ž **Matěj**: a...

U: Tak ty to říkáš těžkopádně. (*pomalů*) Já bych to řekla, že se nechali osvitit zdravým? Čím? Co máme tady? (*ukazuje si na hlavu, stále fixuje pohledem Matěje*)

Ž **Matěj**: Rozumem.

U: Rozumem, ano. Zdravým rozumem, který byl zaměřen, ehm, proti tehdejšímu, (*pomalů*) tehdejší ... vládě, vládě krále, panovníku, proti nevolnictví, které už bylo překonáno a mělo by konečně skončit. Protože tohle nevolnictví strašně svazovalo ruce a zpomalovalo vývoj, který se hnal hlavně v Anglii kupředu, že? Vám budu za chvíli říct, že tam James Watt vymyslel parní? (*dívá se na levou řadu*)

Ž **Pavel**: Stroj.

U: Stroj. (*kývá hlavou*) A že tam vznikly první továrny a prostě lidskou práci nahradí stroje. A do toho nevolnictví, které, které... Co může nevolník, Lukáš? Může se nevolník volně stěhovat?

Ž **Lukáš**: (*kroutí hlavou, něco neslyšně huhlá*)

U: Co myslíš, může? (*potřásá hlavou, kouká na Lukáše*)

Ž **Lukáš**: Ne.

U: No, nemůže. Je velmi osobně nesvobodný.

ANALÝZA UKÁZKY 3

Ukázka č. 1:

V hodině občanské výchovy učitelka Marcela probírá s dětmi rizika užívání různých masových médií.

U: Myslíte si, že vám u toho počítače hrozí nějaké nebezpečí?

ŽŽ: Jo, jo!! *(Celá třída vykřikuje.)*

U: Takže. *(Dává si prst před pusu, ukazuje „ticho“.)*

Ž Petr: Že se zavruje počítač.

ŽŽ: *(smích)*

U: Že se zavruje počítač, dobře. Jaké další nebezpečí? Co myslíte?

Ž Dita: Že nám, že nás na seznamce najde nějaký úchylák.

U: Takže narazíte na té stránce na někoho, koho neznáte, výborně. Takže vy přes ten počítač pořádně nevíte, s kým mluvíte, protože se tam může samozřejmě přihlásit pod různým jménem člověk, který má třeba jiný věk oproti vám, takže má asi jiné třeba zájmy. Nemusí vadit, že je starší, když si s vámi povídá, ale samozřejmě taky vám tam hrozí nebezpečí, že teda nevíte, s kým si povídáte a to co se tam třeba dozvíte nebo co vám ten člověk navrhuje, určitě někdy nemusí být pro vás to správné. *(Po celou dobu promluvy učitelky se hlásí několik žáků.)* Takže v tom případě co máte udělat, víte to? Co byste udělali, kdyby vám někdo přes ten počítač dal nějaký návrh nebo vám tam napsal něco, co se vám nebude líbit? Můžete se nějak bránit?

Ž David: Odepsal bych. *(smích ze třídy, šum)*

Ž Jana: Já bych ho zablokovala.

U: Takže ho jakoby odstraníte. *(prst před ústy)* No a myslíte si, že byste třeba nemohli udělat víc?

Ž Petr: Mohli.

Ž Dita: Nahlásit to.

Ž Luděk: Najít si ho.

U: Tak asi když ten člověk bude mít takové ty poznámky nebo dotazy é takové, které vám budou připadat, že jsou neslušné nebo by vám mohlo hrozit nějaké nebezpečí, tak jak tady holky říkaly, že by to mohl být člověk třeba se sexuální úchylikou a podobně.

(šum ve třídě)

Ž David: Třeba notorik, že jo.

U: Tak už jste to tady jmenovali, tak já to nebudu opakovat. Tak asi říct rodičům, že se na ty vaše stránky někdo napojil a případně teda potom to řešit třeba i přes policii. Ono to je těžké vypátrat, kluci, ale lepší je něco udělat než to nechat jenom tak, aby potom se někomu něco stalo. Asi každý víte, o čem mluvím. Že jo? Tak, chce ještě k tomu počítači někdo něco říct? *(Vyvolává žaka, který se dlouze hlásí.)*

Ž Jarda: Že můj tatka vyhodil elektriku. My jsme teď malovali a on což dělal se zásuvkou a než přišel elektrikář, on to vyhodil a já jsem si neuložil hru a bylo.

U: Tak, já na vás mluvju, že máte vždycky konkrétní přípomínky, *(usmívá se)* co která babička, co který tatínek a co který, co která maminka. Tak, pojďme zpátky k věci. Ještě něco k tomu počítači? Nechci slyšet, že někomu se odpojil počítač.

Ž Vojta: Já. Třeba zornice, když se na to díváme z blízka, teda dlouho, tak se nám pokazí.

U: Tak, jednak když jste dlouho u počítače, tak si samozřejmě kazíte zdraví. Tak, správně.

ANALÝZA UKÁZKY 4

- Ž Filip: Školní prostory jsou zbytečně velké. Je tam depris, depre (smích) depresivní prostředí a hlavně učitelé. Škola má hnusně červenou barvu, zato má dvě tělocvičny. Jsou tam kuchařky, které neumí vařit.
(celá třída se směje)
- U: Já to, já to řeknu té kuchařce. Počkej jako, ti jednu švihne a bude to.
(celá třída se směje)
- U: To byl subjektivní. To byla taková těžká technika školy, subjektivní. Jako myslíš, že jako ti způsobují depresi jako učitel?
- (celá třída se směje)
- Ž Filip: Ne, vy ne. Ostatní.
- U: Jo? Těma čtvrtletkama jo?
- Ž Filip: Někteří třeba.
- U: Někteří učitelé. (úsměv)
- ŽŽ: (mluví jeden přes druhého)

K ZAMYŠLENÍ

- 1) Jaký je rozdíl mezi mocí a autoritou a mocí a kázní?
- 2) Jaké složky podporují moc učitele?
- 3) V čem se liší mocenská situace tahanice a cirkulace?
- 4) Kdy učitel hraje přesilovku z hlediska mocenské situace ve třídě?

ÚKOL NA PŘÍŠTĚ:

PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ A PORUCHY CHOVÁNÍ

- Četba textu: *Není past'ák jako past'ák*

https://is.muni.cz/auth/th/8596/fss_d_a2/karel_cervenka_-_dizertace_-_listopad_2008.pdf

- **s. 87 – s. 104**

